

SYTUACJA ADMINISTRACYJNOPRAWNA CZŁOWIEKA W STANIE TERMINALNYM

Mateusz Kruczkowski

SYTUACJA ADMINISTRACYJNOPRAWNA CZŁOWIEKA W STANIE TERMINALNYM

Mateusz Kruczkowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 1 października 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Magdalena Małecka-Łyszczek, prof. UEK

Wydawca

Izabella Małecka

Redaktor prowadzący

Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Kruś

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-889-0

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział 1	
Sytuacja administracyjnoprawna w świetle zasady poszanowania i ochrony godności ludzkiej	19
1. Sytuacja administracyjnoprawna jako pojęcie naukowe służące określeniu pozycji prawnej człowieka	19
1.1. Pojęcie sytuacji administracyjnoprawnej w nauce prawa administracyjnego	19
1.2. Rodzaje sytuacji administracyjnoprawnych.....	22
1.3. Elementy składowe sytuacji administracyjnoprawnej.....	26
1.4. Sytuacja administracyjnoprawna jako pojęcie- narzędzie	31
2. Od filozoficznej idei godności do zasady jej poszanowania i ochrony przez władze publiczne.....	33
2.1. Geneza i rozwój idei godności	33
2.2. Próby systematyzacji pojęcia godności ludzkiej	46
2.3. Godność ludzka w prawie międzynarodowym i europejskim.....	53
2.4. Obowiązek poszanowania i ochrony godności ludzkiej w Konstytucji RP.....	62
2.5. Ochrona godności ludzkiej w prawie administracyjnym a zasada pomocniczości.....	74

Rozdział 2

Poprawa jakości życia człowieka w stanie terminalnym jako cel działania administracji publicznej	85
1. Pojęcie stanu terminalnego.....	85
2. Człowiek w stanie terminalnym w zależności od jego wieku	102
2.1. Osoba pełnoletnia w stanie terminalnym.....	102
2.2. Osoba małoletnia w stanie terminalnym.....	105
2.3. <i>Nasciturus</i> w stanie terminalnym.....	107
3. Rodzina i inne osoby bliskie człowieka w stanie terminalnym oraz ich potrzeby.....	110
4. Pojęcie opieki paliatywnej nastawionej na poprawę jakości życia człowieka w stanie terminalnym	114
4.1. Geneza opieki paliatywnej	117
4.2. Opieka paliatywna w Polsce.....	122
5. Prawna regulacja opieki paliatywnej.....	128
5.1. Prawo międzynarodowe	128
5.2. Prawo europejskie.....	131
5.2.1. Prawo Rady Europy.....	132
5.2.2. Prawo Unii Europejskiej	138
5.3. Prawo krajowe	142
6. Poprawa jakości życia w ramach opieki paliatywnej jako cel działania administracji publicznej – konkluzja.....	150

Rozdział 3

Prawa człowieka w stanie terminalnym wobec innych praw pacjenta	153
1. Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej a prawo do opieki paliatywnej	156
1.1. Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych	161
1.2. Realizacja prawa człowieka w stanie terminalnym do świadczeń zdrowotnych	165
2. Prawo do informacji lub do bycia nieinformowanym	172
3. Prawo do wyrażenia zgody na udzielenie świadczeń zdrowotnych. Oświadczenia <i>pro futuro</i>	175
4. Prawo do poszanowania intymności i godności	180

4.1. Prawo do zaspokojenia elementarnych potrzeb człowieka – prawo do poszanowania godności człowieka w stanie terminalnym.....	180
4.2. Prawo do leczenia bólu. Innowacje medyczne – medyczna marihuana.....	185
4.3. Prawo do poszanowania prywatności i intymności (<i>right to be let alone</i>)	191
4.4. Prawo do umierania w obecności osób bliskich	192
4.5. Prawo do umierania we własnym domu	194
5. Prawo do opieki duszpasterskiej i psychologicznej	195
6. Prawo do poszanowania godności umierającego <i>nasciturusa</i> , noworodka, dziecka.....	199
7. Prawo do odżywiania i nawadniania	202
8. Prawo do terapii eksperymentalnej.....	208
9. Prawa rodziny człowieka w stanie terminalnym.....	212
10. Wnioski.....	220

Rozdział 4

Opieka paliatywna jako zadanie administracji publicznej wobec człowieka w stanie terminalnym.....	227
1. Zadania administracji publicznej w zakresie opieki paliatywnej.....	227
1.1. Zadania administracji rządowej.....	232
1.2. Zadania administracji samorządowej	238
2. Prywatyzacja zadań publicznych w zakresie opieki paliatywnej.....	241
3. Organizacja i funkcjonowanie podmiotów świadczących opiekę paliatywną.....	247
3.1. Zespół opieki paliatywnej	248
3.2. Formy opieki finansowane ze środków publicznych.....	250
3.2.1. Stacjonarna opieka paliatywna	250
3.2.2. Hospicjum domowe dla dorosłych.....	254
3.2.3. Hospicjum domowe dla dzieci	258
3.2.4. Poradnia medycyny paliatywnej	260
3.2.5. Perinatalna forma opieki paliatywnej.....	262

3.3. Formy opieki niefinansowane ze środków publicznych.....	265
3.3.1. Dzienny ośrodek opieki paliatywnej.....	265
3.3.2. Szpitalny zespół wspierający opieki paliatywnej	266
3.4. Finansowanie opieki paliatywnej	267
4. Instytucjonalne formy organizacyjne podmiotów świadczących opiekę paliatywną.....	271
5. Wolontariat w opiece paliatywnej jako forma partycypacji społecznej	277
6. Organizacja opieki paliatywnej w wybranych krajach europejskich – uwagi prawnoporównawcze.....	284
Zakończenie	291
Bibliografia	297

WSTĘP

Życie ludzkie ma swój naturalny lub spowodowany chorobą czy innym zdarzeniem zdrowotnym koniec. Śmierć jest zjawiskiem, które dotyka każdego, i jako takie jest przedmiotem regulacji administracyjnoprawnej, a także zainteresowania doktryny prawa administracyjnego. Prawo chroni człowieka przed zadawaniem śmierci. Ponadto funkcją prawa jest również minimalizowanie skutków śmierci w sferze rodzinnej, społecznej i gospodarczej. Natomiast w obszarze prawa administracyjnego problematyka śmierci dotyczy między innymi kresu podmiotowości publicznoprawnej jednostki, eliminowania zagrożeń dla zdrowia i życia, gotowości struktur publicznych do wypełniania zadań w sytuacjach granicznych – ratowania życia i towarzyszenia człowiekowi umierającemu¹.

Schyłkowy etap życia, w którym znajduje się człowiek umierający, określa się mianem stanu terminalnego. Stan ten dotyczy osoby, wobec której zakończono już leczenie przyczynowe (przedłużające życie), ale chory wymaga już stałej opieki z uwagi na nieodwracalne pogorszenie stanu ogólnego, a także z powodu narastających dolegliwości fizycznych, w szczególności wszechogarniającego bólu (*total pain*)².

Etap ten (stan terminalny) nabrał jako przedmiot badań szczególnego znaczenia między innymi w kontekście wzrostu nieuleczalnych chorób i paradoksalnie w obliczu gigantycznego postępu w zakresie medycyny.

¹ I. Sierpowska, *Śmierć w ujęciu prawa administracyjnego*, Warszawa 2020, s. 15.

² K. de Walden-Gałuszko, *Podstawy opieki paliatywnej*, Warszawa 2014, s. 12; M. Kowalczyk, *Opieka paliatywna jako jedna z form opieki nad pacjentem terminalnie chorym*, „Państwo i Społeczeństwo” 2012/2, s. 76–77.

Przykładem może być rozwój chorób nowotworowych w Polsce w ostatnich latach³. W Polsce, według danych GUS za rok 2021, zmarło około 520 tys. Polaków, z czego około 20% z powodu nowotworu złośliwego. I to właśnie osoby chore na nowotwory stanowią 90% pacjentów objętych opieką paliatywną w Polsce. Jednocześnie trzeba zauważyć, że nie tylko choroby nowotworowe uprawniają do tej specjalnej formy opieki.

Stan terminalny jest również jedną z tych granicznych sytuacji (*vulnerable situation*), w których wyjątkowo łatwo może powstać zagrożenie dla kondycji godności człowieka⁴. Dlatego właśnie w tej perspektywie jak w soczewce można dostrzec znaczenie zasady ochrony i poszanowania godności człowieka. Z zasady tej bowiem wynika obowiązek jej przestrzegania przez wszystkie podmioty uczestniczące w opiece nad człowiekiem w stanie terminalnym. Podobnie prawodawca musi zapewnić, aby wszystkie akty prawne regulujące tę opiekę uwzględniały odpowiednią ochronę godności tej opiece poddanego⁵.

Z tego też powodu posłużono się w niniejszej monografii „sytuacją administracyjnoprawną” jako pojęciem-narzędziem dla ustalenia pozycji prawnej człowieka w stanie terminalnym. Tkwi on w określonej przestrzeni prawnej, zdeterminowanej przede wszystkim przez przepisy regulujące kwestie opieki paliatywnej. Co istotne, konstrukcja sytuacji administracyjnoprawnej umożliwiła prowadzenie badań na styku sfery osobistej człowieka z władzą administracyjną⁶. Przestrzenią prawną, w której dokonuje się owo „zetknięcie”, jest prawoadministracyjna regulacja opieki paliatywnej, stanowiąca odpowiedź na potrzeby człowieka w stanie terminalnym. I właśnie badanie sytuacji tego człowieka,

³ Liczba nowych zachorowań na nowotwór (dane Krajowego Rejestru Nowotworów): w 1990 r. – 111,7 tys., a w 2019 r. już 171 tys.

⁴ E.H. Morawska, *Sprawa Kudła v. Poland z 2000 r.: typy zobowiązań pozytywnych państw-stron Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w warunkach detencji (art. 3 Konwencji)* [w:] *Polska przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Sprawy wiodące: sprawa Kudła przeciwko Polsce z 2000 r.*, red. E.H. Morawska, Warszawa 2019, s. 46.

⁵ A. Wołoszyn-Cichocka, *Ochrona praw pacjenta. Studium publicznoprawne*, Lublin 2017, s. 123–124.

⁶ D. Cendrowicz, *Sytuacja administracyjnoprawna adresata świadczeń z zakresu pomocy społecznej*, Wrocław 2017, s. 22.

Rozdział 1

SYTUACJA ADMINISTRACYJNOPRAWNA W ŚWIETLE ZASADY POSZANOWANIA I OCHRONY GODNOŚCI LUDZKIEJ

1. Sytuacja administracyjnoprawna jako pojęcie naukowe służące określeniu pozycji prawnej człowieka

1.1. Pojęcie sytuacji administracyjnoprawnej w nauce prawa administracyjnego

Do zasadniczego pojęcia w nauce prawa administracyjnego, przez które jesteśmy w stanie dostrzec liczne implikacje o znaczeniu społecznym, filozoficznym i techniczno-prawnym, należy pojęcie sytuacji administracyjnoprawnej¹. Jest to pojęcie znane nauce prawa administracyjnego, aczkolwiek nie do końca jeszcze zbadane². W literaturze kwestia sytuacji administracyjnoprawnej często pojawia się obok pojęcia stosunku

¹ F. Longchamps, *Współczesne problemy podstawowych pojęć prawa administracyjnego*, PiP 1966/6, s. 896.

² J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2014, s. 305

administracyjnoprawnego³. Jednak według Franciszka Longchamps'a to właśnie pojęcie sytuacji administracyjnoprawnej pozwala:

- 1) badać „poszczególnego człowieka lub poszczególnych ludzi w odpowiednich przestrzeniach prawnych”⁴,
- 2) na podjęcie refleksji nad kwestią „zetsknięcia” sfery osobistej człowieka z władzą administracyjną⁵.

W przypadku niniejszej pracy refleksja ta będzie dotyczyć relacji administracji z człowiekiem w stanie terminalnym w zakresie wyznaczonym prawoadministracyjną regulacją.

Poznanie pojęcia sytuacji administracyjnoprawnej należy rozpocząć od przybliżenia ogólniejszego konceptu, jakim jest sytuacja prawna⁶. Według Sławomiry Wronkowskiej sytuacja odznacza się powiązaniem: „1) podmiotu lub podmiotów o określonych właściwościach, 2) zachowania się lub typu zachowania się tych podmiotów w określonych okolicznościach, 3) rozważanego systemu norm prawnych oraz 4) kwalifikacji zachowań się rozważanych podmiotów w określonych okolicznościach, ze względu na normy rozpatrywanego systemu”⁷. W tej perspektywie także sytuacja administracyjnoprawna stanowi różnorodny system zdarzeń faktycznych, zachowań podmiotów, norm prawnych i kwalifikacji zachowań tych podmiotów ze względu na istniejące normy prawne⁸.

Franciszek Longchamps definiuje sytuację administracyjnoprawną jako całość znaczeń, jakie prawo przedmiotowe ma dla danego podmiotu. Zgodnie z poglądem Jana Bocia przez sytuację administracyjnoprawną należy rozumieć każdą sytuację społeczną określonego podmiotu, której

³ R. Hauser, *Stosunek administracyjnoprawny* [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 1, *Instytucje prawa administracyjnego*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2009, s. 194.

⁴ F. Longchamps, *Z problemów...*, s. 42.

⁵ F. Longchamps, *Współczesne...*, s. 896.

⁶ Z. Duniewska, *Stosunek administracyjnoprawny. Sytuacja administracyjnoprawna* [w:] *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, red. M. Stahl, Warszawa 2013, s. 156.

⁷ S. Wronkowska, *Analiza pojęcia prawa podmiotowego*, Poznań 1973, s. 17.

⁸ M. Szubiakowski, *Podstawowe instytucje prawa administracyjnego* [w:] *Prawo administracyjne*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2011, s. 50.

elementy składowe zostały ukształtowane prawnie w sposób bezpośredni lub pośredni, ze względu na konkretne zdarzenie faktyczne⁹. To właśnie dzięki pojęciu sytuacji administracyjnoprawnej możemy dokonać opisu pozycji prawnej jednostki w określonej przestrzeni prawnej regulowanej prawem administracyjnym. Jej konstrukcja umożliwia prowadzenie badań na styku sfery osobistej człowieka z władzą administracyjną¹⁰. Przestrzenią prawną, w której dokonuje się owo „zetknięcie”, jest prawnoadministracyjna regulacja opieki paliatywnej, stanowiąca odpowiedź na potrzeby człowieka w stanie terminalnym. Odpowiedź, która wydaje się nieodzowna wobec człowieka umierającego. I właśnie badanie sytuacji tego człowieka, pacjenta bliskiego nieuchronnej śmierci, stanowi w niniejszej pracy szczególnie obszar referencyjny. W końcu sytuacja ta, a w szczególności wynikająca z niej pozycja prawna, domaga się poddania jej zasadniczemu, najwyższemu wzorcowi kontroli – zasadzie ochrony i poszanowania godności ludzkiej.

Sytuacja administracyjnoprawna wyraża skutki działania norm prawa administracyjnego. Dlatego dla zdefiniowania sytuacji administracyjnoprawnej konieczne jest wstępne ustalenie, co należy rozumieć przez pojęcie prawa administracyjnego. Oprócz ogólnego określenia prawa administracyjnego jako uporządkowanego zbioru norm prawnych, których racją obowiązywania jest bezpośrednia realizacja przez podmioty administrujące wartości wyróżnionych ze względu na dobro wspólne – jak wskazuje Zygmunt Niewiadomski¹¹ – należy podkreślić, że właśnie w jego normach doznaje skonkretyzowania i zabezpieczenia większość konstytucyjnych praw obywateli¹².

Według Zbigniewa Cieślaka powszechnie wyróżnia się następujące działy prawa administracyjnego: prawo ustrojowe, materialne i pro-

⁹ J. Boć, *Stosunki administracyjnoprawne i sytuacje administracyjnoprawne* [w:] *Prawo administracyjne. Zagadnienia podstawowe*, red. J. Boć, T. Kuta, Warszawa 1984, s. 167–168.

¹⁰ D. Cendrowicz, *Sytuacja...*, s. 22.

¹¹ Z. Niewiadomski, *Działy prawa administracyjnego* [w:] *Prawo administracyjne*, red. Z. Niewiadomski Warszawa 2013, s. 109.

¹² D. Cendrowicz, *Sytuacja...*, s. 25.

cesowe¹³. Zasadnicze i determinujące znaczenie dla sytuacji administracyjnoprawnej posiada prawo materialne jako to, które kształtuje prawa (i obowiązki) jednostek. Następnie prawo procesowe określa tryb (sposób) dochodzenia wymienionych praw. Natomiast prawo ustrojowe, kształtując system organizacji i funkcjonowania administracji publicznej, wskazuje organ właściwy do załatwienia danej sprawy i w ten sposób, pośrednio, wpływa na sytuację prawną jednostki. Zgodnie z poglądem Jana Zimmermanna prawo ustrojowe jest stanowione, aby działania administracji względem człowieka były uporządkowane i efektywne¹⁴.

1.2. Rodzaje sytuacji administracyjnoprawnych

W piśmiennictwie zajmującym się kwestią położenia prawnego jednostki przyjmuje się, że podstawowa systematyzacja sytuacji administracyjnoprawnej opiera się na przepisach Konstytucji RP, uwzględniając listę konstytucyjnych praw i obowiązków obywateli¹⁵. Klasyfikacja ta stanowi punkt wyjścia do ewentualnej oceny katalogu konstytucyjnych praw (i obowiązków) obywateli, ale z perspektywy nauki prawa administracyjnego. Daje to możliwość ukazania ewolucji i rozwoju prawnych gwarancji pozycji prawnej jednostki w prawie administracyjnym, wskazując w niej na sytuacje prawne obywatela w zakresie jego praw i obowiązków osobowych, politycznych i społecznych¹⁶.

Do podstawowych kryteriów systematyzacji sytuacji administracyjnoprawnej należy zaliczyć także kryteria oparte na wewnętrznej delimitacji norm prawa administracyjnego. Systematyzacja ta wpisuje się w kontekst badań nad sytuacją administracyjnoprawną człowieka w stanie terminalnym. Pozwala ona bowiem na prowadzenie badań nad położeniem prawnym człowieka z pozycji norm prawa materialnego, procesowego oraz ustrojowego. W ten sposób dochodzimy do rozróżnienia na

¹³ Z. Cieślak, *Istota i zakres prawa administracyjnego* [w:] *Prawo administracyjne. Część ogólna*, red. Z. Niewiadomski, Warszawa 2002, s. 53–54.

¹⁴ J. Zimmermann, *Prawo...*, s. 305.

¹⁵ E. Smoktunowicz, *Status administracyjnoprawny obywatela* [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 4, red. T. Rabska, Ossolineum 1980, s. 5.

¹⁶ D. Cendrowicz, *Sytuacja...*, s. 30.

sytuację administracyjnoprawną, materialnoprawną, procesową oraz organizacyjnoprawną¹⁷.

Nadal aktualny i ważny, szczególnie z punktu widzenia adresatów opieki paliatywnej, pozostaje podział sytuacji administracyjnoprawnej na sytuacje prawne potencjalne oraz realne. Pierwsze stanowią sytuacje podmiotów, w których nie nastąpiła jeszcze konkretyzacja ich praw i obowiązków materialnoprawnych, ale w odniesieniu do których, ze względu na ich dotychczasową sytuację prawną, konkretyzacja ta może lub powinna nastąpić. Natomiast sytuacje realne stanowią sytuacje powstałe na skutek wydania, w określonym przez prawo trybie, aktu administracyjnego skutkującego odniesieniem sformułowanych ogólnie praw i obowiązków do konkretnie oznaczonego podmiotu¹⁸.

Sytuację administracyjnoprawną można też rozróżnić poprzez kryterium czasu. Jego upływ może powodować różne skutki prawne. W ten sposób możemy mówić o sytuacji jednorazowej, okresowej i trwałej¹⁹.

Sytuacje administracyjnoprawne mogą, jak wskazuje Jan Boć, mieć również charakter prosty i złożony²⁰. Proste sytuacje administracyjnoprawne odpowiadają treści jednego, określonego stosunku prawnego. Złożone zaś odpowiadają treści wielu różnych stosunków prawnych, w które jednostka może wejść. Człowiek wówczas staje się podmiotem wielu praw i obowiązków o niejednorodnym charakterze, zainicjowanych przez różne formy działania administracji, w ramach odrębnych działów prawa administracyjnego.

Istotny jest także podział sytuacji administracyjnoprawnych z punktu widzenia wywoływania skutków prawnych na zamknięte i otwarte²¹. Sytuacje administracyjnoprawne zamknięte pozostają ukształtowane ostatecznie (choćby na czas nieokreślony). Natomiast otwarte są

¹⁷ J. Boć, *Stosunki...*, s. 384–386.

¹⁸ J. Boć, *Stosunki...*, s. 372.

¹⁹ J. Boć, *Stosunki...*, s. 373.

²⁰ J. Boć, *Stosunki...*, s. 373.

²¹ J. Boć, *Stosunki...*, s. 373.

Przedmiotem pracy jest analiza polskiego prawa administracyjnego w zakresie opieki paliatywnej. Zasadnicza część tej analizy polega na określeniu pozycji prawnej człowieka w stanie terminalnym, w tym m.in.:

- jego sytuacji administracyjnoprawnej w świetle zasady poszanowania i ochrony godności ludzkiej;
- zapewnienia opieki paliatywnej oraz poprawy jakości życia człowieka w stanie terminalnym jako zadań administracji publicznej;
- praw człowieka w stanie terminalnym wobec innych praw pacjenta.

Książka przeznaczona jest dla osób zawodowo i naukowo zajmujących się prawem administracyjnym i medycznym. Zainteresuje pracowników służby zdrowia oraz podmiotów związanych ze środowiskiem opieki paliatywnej, m.in. hospicjów i domów pomocy społecznej.

„Autor podjął się opracowania zagadnienia niezwykle istotnego nie tylko w swym wymiarze teoretycznym, lecz także, co równie (jeśli nie bardziej) istotne, w wymiarze praktycznym. (...) Tłem analizy jest przyrodzona godność człowieka, będąca podstawą prawa do opieki paliatywnej. Poszanowanie i ochrona godności ludzkiej stanowią konstytucyjny obowiązek nałożony na władze publiczne. Obowiązek ten zatem powinien wyrazić się w określonych prawnych powinnościach państwa wobec człowieka w stanie terminalnym. (...) Autor porusza zatem tematy niełatwe, a czyni to na bardzo wysokim poziomie merytorycznym, jednocześnie z dużą wrażliwością, jakże potrzebną przy tego typu kwestiach”.

(dr hab. Magdalena Małecka-Lyszczek, prof. UEK, fragment recenzji)

Mateusz Kruczkowski – doktor nauk prawnych; stały współpracownik naukowy Katedry Prawa Administracyjnego i Samorządu Terytorialnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; wieloletni pracownik Ministerstwa Sprawiedliwości; zainteresowania naukowe ogniskuje wokół godności człowieka, w szczególności człowieka, którego godność jest szczególnie podatna na naruszenia (*vulnerable position*); specjalizuje się w prawach pacjentów umierających, w tym prawie do opieki paliatywnej, oraz w problematyce związanej z przetwarzaniem danych osobowych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości.

9788382868890 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8286-889-0

9 788382 868890

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

